

Людмила РЕМИДОВСЬКА,

методист відділу суспільно-гуманітарних
дисциплін

Чернігівського ОІППО імені К.Д.
Ушинського

УЧИТЕЛЬ, ЯКИЙ ГОВОРИТЬ ІЗ ДІТЬМИ МОВОЮ СУЧАСНОСТІ: Іван Баран – переможець конкурсу «Учитель року – 2025» у номінації «Зарубіжна література»

У час, коли світ стрімко змінюється, а освітні реалії щодня *сповнені нових викликів*, особливо важливо знайти вчителя, який не лише не боїться цих викликів, а й *вміє перетворити їх на корисний досвід*. Саме таким є Іван Миронович Баран, переможець обласного етапу Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2025» у номінації «Зарубіжна література».

Викладач Комунального закладу «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради, Іван Баран має досвід педагогічної діяльності, що на перший погляд здається скромним – усього шість років. Проте цей шлях був насичений творчими пошуками, науковими студіями та наполегливою самоосвітою.

Випускник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (2018), Іван Миронович поєднує викладання одразу кількох гуманітарних дисциплін – української мови та літератури, зарубіжної літератури й мистецтва. Він не лише педагог, а й дослідник: упродовж 2019–2023 років навчався в аспірантурі на кафедрі української мови, літератури, культурології та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Але найбільше вражає його сучасне педагогічне мислення. Іван Баран розуміє: покоління сьогоденних учнів формувалося в умовах пандемії, воєнного стану, цифрового перенасичення та кліпового мислення. І саме ці фактори змінили спосіб сприйняття художнього тексту.

«Мій улюблений спосіб мотивувати учнів, які не цікавляться предметом, – дізнаватися про їхні інтереси поза школою й пов'язувати з ними навчальний матеріал», – ділиться Іван Миронович.

Замість того, щоб боротися з новими технологіями, він вибудовує з ними діалог. Його авторська педагогічна концепція – інтеграція зарубіжної літератури з іншими видами мистецтва: живописом, театром, музикою, кіно й навіть відеоіграми. Це не просто оригінальний прийом, а глибоко осмислена методика, що допомагає учням бачити літературний твір як частину загального культурного контексту, краще зрозуміти епоху, художній стиль, авторське бачення.

«Учителювання для мене – це живе спілкування і уроки, а не журнали, відомості, плани. Якби я міг змінити щось у системі освіти – я б звернув увагу на бюрократію. Але, мабуть, залишимо це рожевою мрією», – зізнається він.

У його практиці література оживає: клас читає «Джейн Ейр» англійською, працює з ілюстраціями модерністів, слухає саундтреки, переглядає театральні постановки, аналізує геймерські всесвіти. Саме цей метод міждисциплінарного діалогу Іван Миронович і продемонстрував у фіналі конкурсу «Учитель року – 2025».

«Конкурс – це захід, що одночасно ставить перед тобою значні виклики, проте це й широке поле для творчого зростання як професіонала. Тиждень онлайн-випробувань та показовий урок у фіналі – це незабутні, частково тривожні, частково ейфорійні враження», – згадує педагог.

«На конкурсному випробуванні жереб визначив мою тему уроку «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте з акцентом на поняття людської гідності. Я вирішив поєднати обговорення, моделювання, елементи ІІІ та міжпредметний підхід — і дати учням змогу працювати з текстом мовою оригіналу», – розповідає Іван Баран.

Попри невеликий педагогічний стаж у порівнянні з іншими учасниками, його системний підхід, доброзичлива атмосфера конкурсу та вимогливість журі стали запорукою перемоги.

Іван Миронович не лише вчитель, а й людина з живим, тонким почуттям гумору. **«Найсмішніший стереотип про вчителів? Що вони нудні поза уроками і живуть тільки своїм предметом. Це дуже далеко від істини»,** – із усмішкою зазначає він.

А собі в минулому він дав би коротку, але дуже промовисту пораду: **«Не вважати, що в мене є весь час на світі, і менше прокрастинувати».**

Сьогоднішній учитель зарубіжної літератури має бути не лише знавцем тексту, а й **провідником у культурний простір епохи**, ментором, який допомагає учням побачити зв'язки між словами, звуками, візуальними образами і емоціями.

Іван Баран – саме такий учитель. Той, хто не боїться шукати ключ до серця кожного учня – хай навіть цей ключ ховається у TikTok, улюбленій грі чи музиці.

Орієнтовний план-конспект заняття «Джейн Ейр»: поняття людської гідності в контексті роману»

Мета: розкрити суть поняття «людська гідність» через образ головної героїні, ознайомити учнів з ключовими епізодами, де проявляється гідність Джейн, сприяти формуванню власної позиції учнів щодо морально-етичних цінностей.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання:

- проєктор;
- планшети/ноутбуки (на розсуд учителя);
- цитати з твору;

Методи та прийоми:

- Метод аналізу тексту: читання уривків з твору, обговорення.
- Метод проблемного навчання: створення ситуацій, в яких учні самостійно шукають відповіді.
- Метод групової роботи: обговорення важливих аспектів роману в групах.
- Інтерактивні методи: робота зі штучним інтелектом для генерації зображень.

1. Організаційний момент

- Привітання, перевірка присутності.
- Пояснення мети і завдань уроку.

2. Вступна частина

Коротко нагадати основні факти біографії Шарлотти Бронте та історію створення роману «Джен Ейр» (поява твору, контекст його написання, елементи біографії авторки, що вплинули на сюжет).

3. Основна частина

(для ефективного обговорення цього питання необхідно дати учням попереднє завдання із пошуку інформації щодо становища жінок у вікторіанській епосі, щодо становища самої Бронте та її кар'єрних можливостей)

- Які перспективи для самореалізації, відстоювання власних прав, гідності були в молодій дівчини середнього класу в Англії XIX століття?

- Які негаразди чекали на сироту в ту епоху?

- Чи відповідають ці перспективи тим правам, які жінки мають у сучасній Україні?

Евристичне запитання:

- Чи покращилося б становище головної героїні, якби доля дала їй можливість народитися в сучасній епосі?

Робота в групах

Учні об'єднуються в групи для того, аби в заздалегідь підготовлених уривках тексту мовою оригіналу виокремити ключові прикметники, якими Джейн Ейр маркує себе. Англійська важлива тут у взаємозв'язку із наступним завданням, оскільки сучасні генеративні AI найкраще працюють із запитом саме цією мовою. Для прикладу візьмемо такі означення: poor (бідна), obscure (потайна, непримітна), plain (проста), little (незначна).

Робота з генеративним AI:

Коли ми визначили ключові прикметники, можемо спробувати згенерувати опис Джейн Ейр із цих ключових маркерів за допомогою генеративного штучного інтелекту Leonardo.AI (чи будь-яких інших відповідників). Таку роботу може провести кожен учень за допомогою комп'ютерних засобів чи учитель, якщо вищезазначені засоби відсутні.

ВАЖЛИВО: для коректного запиту необхідно надати ШІ більш повну інформацію, тому в полі запиту варто написати: poor, obscure, plain, little british young woman of Victorian age.

Після того, як ми отримаємо бажане зображення, спробуємо обговорити його: чи хотіли б учні побачити себе на місці цієї дівчини? (Звісно, що ні).

А вже тепер можна змодельовати іншу Джейн – Джейн у сучасності. Спробуємо замінити прикметники poor, obscure, plain, little на протилежні. До прикладу, це можуть бути: rich (middle-class), sociable/cheerful, educated, self-confident. Зображення, яке ми згенеруємо за таким запитом, буде кардинально відрізнятись від першого. Таким способом ми можемо продемонструвати, що гідність – це не просто абстракція, вона має пряме вираження в зовнішності людини. Повага до людської гідності здатна буквально міняти людей.

Підсумок і висновки

Цей феномен варто обговорити з учнями і спробувати узагальнити у висновки щодо таких питань:

- Чому важливо плекати гідність у кожній людині?
- Як відсутність/наявність умов для розвитку людської гідності впливає на людину?
- Хто із персонажів роману поважав людську гідність головної героїні, а хто применшував, знищував цю рису в Джейн?

Домашнє завдання

Невеликий письмовий роздум на тему «Червона Кімната – образ приниження та страху».